

Asia: VN/27085/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Sisäministeriölle

Diaarinumero: VN/27085/2023

Lausuntopalvelu

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sisäministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi ("luonnos"). Esitämme kunnioittavasti huomiomme luonnoksesta erityisesti koskien toimituksellista lähdesuojaa, joka perustuu Suomen perustuslain 12.1 §:n sananvapaussuojaan ja turvaa etenkin jokaisen oikeutta ottaa vastaan tietoa sekä tiedotusvälineiden riippumattomuutta ja toimintavapautta.

Pääviestit

Medialiitto ehdottaa, että sisäministeriö kiinnittäisi luonnoksen jatkovalmistelussa huomiota seuraaviin seikkoihin ja tekisi luonnokseen ennen varsinaisen hallituksen esityksen antamista täydennyksiä jäljempänä ehdotetuin tavoin:

- Medialiitto pitää hyvänä, että luonnoksessa kiinnitetään huomiota toimituksellisen lähdesuojan turvaamiseen.

- Lähdesuojan turvaamiseen on kiinnitettävä edelleen huomiota luonnoksen jatkovalmistelussa, jotta varmistetaan, että katselukiellon alaisen viestinnän tietoja ei käytetä. Tavoitteena tulisi olla selkeä, viranomaistoimintaa ohjaava sääntely.
- Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen (poliisilaki) 5 b luvun 32 §:ään (Katselukiellot rikostiedustelussa) lisättäisiin jatkovalmistelussa neljäs momentti seuraavasti: Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan viestin tietoja ei saa käyttää 2 momentin kuvaaman tilanteen jälkeen.
- Eduskunta on kiinnittänyt aktiivisesti huomiota lähdesuojan turvaamiseen.
- Medianvapaussäädös laajensi Suomessa lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä. Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan unionin sekä Suomen sääntely edellyttävät lähdesuojan turvaamista.

Luonnoksen jatkovalmistelussa tulisi poliisilain 5 b luvun 32 §:ssä varmistaa, että katselukiellon alaisen viestinnän tietoja ei käytetä

Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen (poliisilaki) 5 b luvun (Rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi) 32 §:ään (Katselukiellot rikostiedustelussa) lisättäisiin jatkovalmistelussa neljäs momentti seuraavasti: Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvan viestin tietoja ei saa käyttää 2 momentin kuvaaman tilanteen jälkeen.

Lisäyksen tarkoitus olisi selkeästi kieltää lainvastaisesti viranomaiselle siirtyneen tietosisällön käyttäminen edes välillisesti myöhemmin.

Luonnoksen teknistä katselua ja katselukieltoa käsittelevä 32 § tai pykälän yksityiskohtaiset perustelut eivät käsittele tilannetta, jossa viranomainen tai muu luonnoksen tarkoittama henkilö on nähnyt katselukiellon alaisen viestin ja viestin tietosisällön. Luonnoksessa ei käsitellä muuallakaan tilannetta, jossa katselukiellon alainen viesti on nähty, vaikka esimerkiksi ehdotetun poliisilain 5 b luvun 32 §:n vaatimalla tavalla viestin tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitetty, ja jossa viranomainen on omaksunut tietosisällön.

Luonnoksen poliisilakiin ehdotetussa 5 b luvussa (Rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi) rikostiedustelun kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus. Lisäksi kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava 5 b luvun 3 §:ssä tarkemmin kuvattu vakava rikollisuus. Viranomainen saa poliisilain luonnoksen perusteella käyttöönsä uusia, tehokkaita keinoja rikostiedusteluun. Medialiiton näkemyksen mukaan nämä uudet, tehokkaat rikostiedustelun keinot edellyttävät selkeää ja informatiivista suojaa toimitukselliselle lähdesuojalle.

Luonnoksen jatkovalmistelussa tulisi varmistaa, että katselukiellon alaisen viestinnän tietoja ei käytetä. Tavoitteena tulisi olla selkeä sääntely, joka on informatiivinen ja ohjaa viranomaistoimintaa ohjaava.

Medianvapaussäädös laajensi lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä

Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota siihen, että Suomea sitovan medianvapaussäädöksen 4 artikla (3. alakohta) on laajentanut lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiriä Suomessa. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 22 § sisältää viittauksen medianvapaussäädökseen, mikä merkitsee Medialiiton näkemyksen mukaan sitä, että Suomessa on varmistettu, että medianvapaussäädöksen 4 artiklan mukainen lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piiri on otettu sellaisenaan osaksi Suomen oikeusjärjestelmää.

Luonnoksen tarkoittamat rikostiedustelun keinot voivat käytännössä kohdistua myös muihin henkilöihin kuin henkilöön, jonka luonnoksen 5 b luvun 5 §:n mukaan ”voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan”. Tämän vuoksi lähdesuojaan oikeutettujen henkilöiden piirin laajennus tulisi ottaa huomioon asiassa. Viranomaisten toimintaa tulisi ohjata poliisilain uudistuksessa selkeällä ja informatiivisella sääntelyllä.

Medianvapaussäädöksen 4 artiklan nojalla lähdesuoja suojaa muun ohella henkilöitä, joilla on säännöllinen tai ammatillinen suhde mediapalvelujen tarjoajaan (esimerkiksi lehtikustantaja) tai sen toimitukselliseen henkilöstöön ja sitä kautta mahdollisesti hallussaan tietoja, joiden perusteella journalistisia lähteitä tai luottamuksellista viestintää on mahdollista tunnistaa. Säännöllisen ja ammatillisen suhteen käsitettä on avattu medianvapaussäädöksen johdanto-osassa. Tavoitteena on välttää journalististen lähteiden ja luottamuksellisen viestinnän suojan kiertäminen ja taata yksityis- ja perhe-elämän, kodin ja viestien kunnioittaminen perusoikeuskirjan mukaisesti. Medianvapaussäädöksen sanamuodon perusteella vaikuttaa siltä, että säännöllisellä suhteella tarkoitetaan säännöllistä yksityistä suhdetta. Käsitteen piiriin olisi luettava henkilöt, jotka ovat vakiintuneessa ja jatkuvassa läheisessä suhteessa kyseisiin henkilöihin ja asuvat heidän kanssaan yhteisessä taloudessa. Kyse on toimittajien ja muiden medianvapaussäädöksessä tarkoitettujen henkilöiden läheisistä.

Eduskunta on kiinnittänyt aktiivisesti huomiota lähdesuojan turvaamiseen

Medialiitto kiinnittää sisäministeriön huomiota siihen, että eduskunta on kiinnittänyt aktiivisesti huomiota lähdesuojan turvaamiseen tuoreissa lakihankkeissa. Perustuslakivaliokunta, lakivaliokunta

ja talousvaliokunta ovat vahvistaneet lähdesuojaa eri tilanteissa. Medialiitto viittaa erityisesti perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 30/2025 vp., lakivaliokunnan mietintöön LaVM 12/2025 vp. ja talousvaliokunnan mietintöön TaVM22/2025 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausuntojen perusteella valiokunnan vallitseva Suomen perustuslakiin pohjautuvaa näkemys on, että yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslakivaliokunta on myös todennut, että lähdesuojan huomioon ottaminen lainsäädäntöä sovellettaessa ei voi nojautua pelkkiin perustelumainintoihin (PeVL 30/2025 vp.).

Lakivaliokunta on tuoreessa 5.11.2025 mietinnössään, LaVM 12/2025 vp., joka koskee hallituksen esitystä eduskunnalle EU:n poliittisen mainonnan avoimuutta ja kohdentamista koskevaa asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi, tehnyt lakiin perustuslakivaliokunnan lausunnon pohjalta viranomaisen tiedonsaantioikeutta selkeästi rajaavat kirjaukset (Tarkastusvirastolla ei kuitenkaan ole oikeutta saada sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvia tietoja.) pykäliin 3 § ja 5 §.

Talousvaliokunta on niin ikään tehnyt tuoreessa 2.12.2025 mietinnössään, TaVM 22/2025 vp., joka koskee hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta, lakiin huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta viranomaisen tiedonsaantioikeutta selkeästi rajaavan kirjauksen (Huoltovarmuuskeskuksella ei ole oikeutta saada sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitetun lähdesuojan piiriin kuuluvia tietoja.) pykälään 22 §.

Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan unionin sekä Suomen sääntely edellyttävät lähdesuojan turvaamista

Suomea ja eduskuntaa velvoittaa tuore – Suomea sitova - EU-laki eli eurooppalainen medianvapaussäädös (2024/1083). Medianvapaussäädös asettaa jäsenvaltioille veloitteen kunnioittaa ”mediapalvelujen tarjoajien tosiasiallista toimituksellista vapautta ja riippumattomuutta niiden harjoittaessa ammattiaan” (artikla 4.2). Lisäksi medianvapaussäädös korostaa lähdesuojan turvaamisen tärkeyttä (4.3 artikla). Medianvapaussäädöksen lähdesuojakirjausten tavoitteena on välttää journalististen lähteiden ja luottamuksellisen viestinnän suojan kiertäminen ja taata yksityis- ja perhe-elämän, kodin ja viestien kunnioittaminen perusoikeuskirjan mukaisesti.

Sananvapaus ja riippumattoman tiedonvälityksen vapaus on kirjattu Suomea velvoittaviin Euroopan perusoikeuskirjaan (11 artikla) ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen (10 artikla). Sananvapaus, yleisön oikeus vastaanottaa tietoja ja tiedotusvälineiden riippumattomuus on turvattu myös Suomen perustuslaissa (12 §) ja edellä mainitussa medianvapaussäädöksessä (3 ja 4 artiklat). Myös laki

sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (4 §) ja Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeet (2 ja 13 kohdat) suojaavat tiedotusvälineiden riippumattomuutta ja lähdesuojaa.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg	Ismo Huhtanen
toimitusjohtaja	toimialajohtaja, uutismedia

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 21 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,2 miljardia euroa.

Huhtanen Ismo
Medialiitto ry